

Il'chenko V.M., Zubairova O.O.
Dnipropetrovsk State Finance Academy

INTRODUCTION OF QUALITY MANAGEMENT SYSTEMS AS A FACTOR IN THE GROWTH OF COMPETITIVENESS OF PRODUCTION TOWARDS THE EU

Summary

The article under consideration presents the analysis of main approaches to the definition of «quality», need to introduce quality management systems, history of the creation, development and implementation of quality management systems, their impact on economic development in Ukraine. Considered foreign experience managing quality systems. Reviewed the quality system of education in accordance with standards of ISO 9001-2009 of Dnipropetrovsk State Finance Academy.

Keywords: quality, competition, quality management system, Total quality management (TQM), International Organization for Standardization (ISO).

УДК: 336.71

ЯК ОБРАТИ НАДІЙНУ БАНКІВСЬКУ УСТАНОВУ?

Карасьова З.М., Колісниченко А.І.

Харківський інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України

В статті визначено поняття «надійність банку». Розглянуто вплив зовнішніх та внутрішніх факторів при оцінюванні надійності банків. Автор виділяє та досліджує ряд факторів, що визначають надійність банку, та пояснює механізм їх впливу. Запропоновані варіанти обрання банку за категоріями акціонерів та показниками діяльності. Досліджено методи для оцінки надійності банківської установи.

Ключові слова: зовнішні та внутрішні фактори, методи оцінювання надійності банку, надійність банківської установи, оцінювання надійності банку, показники діяльності.

Постановка проблеми. Розвиток економіки України та функціонування ринкового механізму зумовлює необхідність трансформації та вдосконалення банківської системи. В цьому аспекті головним завданням є забезпечення надійності банківських установ, що обслуговують економічні процеси в країні.

Останнім часом питанню надійності банку все більше приділяється увага, адже питання довіри до банків є досить актуальним на сьогоднішній день. Правильно обрати банківську установу для розміщення своїх коштів не так вже й легко, як і накопичувати їх. Маючи певну суму грошей, громадяни шукають банк, котрому можна було б довірити кошти, не втрачаючи їх грошової вартості та були в «надійних руках», адже існує ризик неповернення коштів. Тому, перш ніж обрати банківську установу для розміщення коштів, отримати кредит чи іншу банківську послугу клієнт перш за все задається питанням «Чи є цей банк надійним?». Тому керівництво банку повинно проводити оцінювання надійності як певного банківського продукту чи послуги, так і банківської установи загалом.

Аналізуючи ситуацію, в якій знаходяться банки сьогодні, можна говорити про недосконалість системи управління фінансовим розвитком банків, системи оптимального планування фінансовим розвитком банків, системи прогнозування та попередження кризових явищ тощо.

Виходячи з вищевикладеного, для того, щоб обрати банк для розрахунково-касового обслуговування, або для отримання кредиту чи інших банківських послуг, клієнта повинна цікавити надійність, цінова пропозиція та зручність користування послугами банку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теорії, методів та підходів до визначення надійності банку приділено у працях вітчизняних вчених: Т.В. Ткаченка, О. Сенченко, О.М. Ігнотова, І.О. Лютого, Т. Матичак, В.М. Кочеткова, О.В. Мірошніченко, М.В. Бодрецького, О.Ф. Кретова, Т.М. Гордіца, К.В. Мстояна, І.В. Краснова, Л. Матійчука, А. Бурака, А.М. Герасимовича, І.В. Пасічник, Б.В. Самородова та інших.

Однак, основна увага багатьох науковців приділяється визначенню понять, розробці та впровадженню методик і рекомендацій щодо надійності банку загалом.

В той же час недостатньо розглянуті фактори впливу при оцінюванні надійності банку. Потребує доробки питання контролю за дотриманням банками показників надійності та формування критеріїв доступних для клієнтів при обранні банку.

Метою дослідження є вибір клієнтом «еталонного» банку під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів при оцінюванні надійності банків.

Викладення основного матеріалу. Обираючи банк, клієнти прагнуть до максимального задоволення своїх потреб від співпраці з ним. І саме можливість банку – це забезпечити певною мірою таку надійність. Термін «надійність» частіше вживається в практиці для порівняльної характеристики діяльності банків та ґрунтується на даних звітності, за допомогою якої будуються рейтинги надійності. У широкому розумінні надійність – це «можливість системи виконувати покладені на неї функції впродовж визначеного проміжку часу за певних умов експлуатації». Надійність банку – це можливість та здатність виконувати взяті на себе зобов'язання перед клієнтами.

При оцінюванні надійності банку необхідно враховувати як внутрішні, так і зовнішні фактори [1]. До зовнішніх належать фактори, обумовлені впливом зовнішнього середовища на банк, тобто фактори, що визначають стан фінансового ринку, національної й світової економіки, політичний клімат у країні, а також форсмажорні обставини. Якщо ж вплив зовнішнього середовища відносно стабільний, то положення банку визначається внутрішніми (ендогенними) факторами. До внутрішніх належать фактори, обумовлені професійним рівнем персоналу і якістю менеджменту, а також: стратегія банку, забезпеченість власним капіталом, внутрішня політика банку. Крім того до внутрішніх факторів надійності банку належать фінансова звітність (точніше її якість), склад акціонерів банку, розмір та масштаби діяльності банку, консервативність, прозорість і публічна активність. Звісно, перше, на що зазвичай звертають увагу, це фінансові показники діяльності установи-майбутнього партнера [5, с. 120]. Але клієнта не дуже цікавить величина прибутків банку та її динаміка. Він хоче бути впевнений в збереженні своїх вкладень, оперативності здійснення перерахувань, можливості отримання якісної консультації та достовірної інформації. Саме тому, лише на основі результатів аналізу фінансової звітності неможливо зробити висновок про надійність банку.

При визначенні надійності банку передусім потрібно поцікавитися акціонерами банку, в який ви збираєтесь вкладати гроші. Є декілька категорій акціонерів: – банки з іноземним капіталом і мажоритарним власником акцій (з активами не менше 0,5 трлн. євро) – такий акціонер має найвищий рівень зовнішньої підтримки і, як правило, він в змозі погасити будь-який катастрофічний збиток української «дочки», аби не піддаватися репутаційним ризикам в усьому Європейському регіоні; – банки з іноземним капіталом, материнські структури яких мають активи від 100 млрд. до 500 млрд. євро та мають власні акції на фондових біржах Нью-Йорка, Лондона, Парижу, Амстердаму або Варшави; – банки за участю іноземного капіталу, материнські структури яких мають активи до 100 млрд. євро, це невеликі європейські банки, котрі намагаються відкрити дочірню структуру тільки для того, щоб отримати вигоду для себе; – українські банки з державним капіталом.

Але не варто лише зупинятися на акціонерах банку. Задля правильного обрання надійного банку потрібно ще й проглянути його фінансові показники. Для цього потрібно порівняти прибуток, обсяг активів і внесків на 1 січня поточного року і на 1 січня минулих років. Стабільне зростання активів та прибутковність позитивно характеризують банк.

Важливим показником є і розмір власного капіталу. Чим він більший, тим банк більший і тим більші ризики він готовий прийняти. Великий розмір власного капіталу банку говорить про фінансову міцність банку та про наміри власників розвивати банківську установу [4, с. 134].

Але як, звичайному клієнту при обранні банку не помилитися з вибором, адже станом на 01.11.2014 р. в Україні діє близько 167 банків [2], кожен з яких пропонує на ринку свої банківські послуги. У ситуації, коли на ринку існує велика кількість банків звичайний споживач навряд чи буде розраховувати та оцінювати надійність по існуючим методам, але як саме обрати той банк, якому можна було б довірити свої заощадження і з яким хотілося б продовжувати співпрацю в майбутньому? На думку Н.В. Данильченко [3, с. 446] найважливішими кри-

теріями, котрі необхідно враховувати при оцінюванні надійності банку є наступні:

Першим критерієм надійності банку є розмір активів банку. Вважається, що чим більші активи банку, тим вища його надійність. З одного боку, це справді так, але вищим показником є не тільки розмір активів, а й кількість філій, відділень, банкоматів, пунктів видання споживчих кредитів тощо, що безпосередньо цікавить пересічного споживача.

Наступним критерієм надійності банку є розмір регулятивного капіталу котрий є своєрідною «подушкою безпеки» для покриття непередбачуваних витрат. Обираючи банк, якому можна довірити свої гроші, слід звернути увагу на розмір та адекватність регулятивного капіталу, які, по суті, є критеріями надійності та платоспроможності банку. Адекватність регулятивного капіталу відображає спроможність банку своєчасно та в повному обсязі розраховуватися з клієнтами за свої борги. Чим вище значення цього показника, тим надійнішим є банк для споживача.

Третім критерієм надійності банку є структура залучених коштів, яка відображає джерела формування банком своїх ресурсів. У світовій практиці виділяють роздрібні банки, які спеціалізуються на обслуговуванні дрібних клієнтів, та корпоративні банки. Оптимальним з точки зору співвідношення високої дохідності та прийнятного рівня ризику є роздрібний банк, діяльність якого буде спрямована на обслуговування сотень тисяч дрібних клієнтів. Це забезпечить зниження ризику та значного відтоку коштів. Окремо хотілося б звернути увагу на ощадні банки. Цей статус надається банку, якщо більш ніж 50% його залучених коштів – це вклади фізичних осіб, та передбачає, що до такого банку, як гарант вкладів фізичних осіб, Національний банк України ставить жорсткіші вимоги, ніж до універсальних фінансових організацій.

Четвертий критерій – це розміщення ресурсів. В ідеалі у банку не повинно бути інших видів бізнесу, крім безпосередньо банківського. Оскільки додатковий і до того ж не властивий йому бізнес означає додаткові ризики. Для недопущення великого обсягу ризикованих операцій з інвестиціями НБУ обмежив максимальну загальну суму інвестування в цінні папери на рівні 60% від активів. Вчасне повернення кредитів банку є гарантією вчасного розрахунку із вкладниками та виконання банком своїх зобов'язань.

Розвиток карткового бізнесу та ринок електронних переказів є п'ятим критерієм надійності банку. Високий рівень таких послуг є додатковим чинником зниження банківських ризиків та свідченням про надання банком максимально широкого спектра банківських послуг роздрібному клієнтові. Водночас хотілося б зазначити, що картковий бізнес та система електронних переказів коштують дуже дорого, у зв'язку з цим розвивати ці напрями можуть дозволити собі тільки великі, надійні та високодохідні банки, які працюють на перспективу та піклуються про своїх клієнтів.

Не менш важливою є також дохідність банку – шостий критерій надійності банку. Дохідність банку виявляється у показнику фінансового результату. Оскільки кредити корпоративним клієнтам видаються з меншою маржею, ніж фізичним особам, то перевага останніх у кредитному портфелі означає для банку більший рівень дохідності. А від цього напряму залежить надійність та потенціал для подальшого розвитку та посилення позицій на ринку.

Не останнє місце посідає сьомий критерій надійності банку – імідж та репутація банку, які є підтвердженням того, що протягом багатьох років банк успішно розвивається.

При виборі банку, також, рекомендовано ознайомитися з офіційними даними Національного банку України про дотримання економічних нормативів, порівнюючи дані обраного банку із середнім значенням по системі. Але і фінансові показники – не єдиний критерій його надійності. Необхідно приділити увагу ще й такій інформації: як банк пережив кризу 2008 року, чи не з'являлась у ньому тимчасова адміністрація, порівняти пропозиції щодо депозитних ставок з середнім по ринку, дізнатися хто є власником банку, перевірити рейтинг банку на сайтах рейтингових агентств та чи є банк учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, поцікавитися на форумах відгуками вкладників, перевірити наскільки «відкритим» є даний банк – чи регулярно він повідомляє показники своєї діяльності.

Ще одним фактором визначення надійності банку вважають його прозорість і публічну активність. Позитивно, коли про існування та головні напрямки діяльності певного банку відомо переважній більшості, але це зовсім не гарантує його надійності.

Розглянувши можливі способи оцінювання надійності банків, можна стверджувати, що жоден із зазначених підходів не найгірший і не найкращий, а кожен має своє право на існування. Більше того, жоден кваліфікований аналітик не має права нівелювати один на користь іншого. У різних випадках перевага віддається одному з них, інші виконують роль допоміжних. Не треба забувати, що кожна модель має відповідну похибку прогнозу, більшу чи меншу, і відповідальність за висновок несе сам аналітик. Розрахункові моделі мають допомагати орієнтуватися в ситуації, забезпечувати прозорість у діяльності банківської системи, надавати впевненості суб'єктам фінансових відносин, запобігати кризовим явищам, що можуть призвести до катастрофічних наслідків для всієї фінансово-кредитно-грошової сфери. Банки акумулюють найбільший обсяг інформації, яка у подальшому використовується усі-

ма іншими учасниками фінансових відносин. Як наслідок, банківська звітність є основою складовою, котра надає змогу правильно та більш точно оцінити надійності банку та правильно обрати методичні підходи при оцінюванні надійності банку. Також, надійність банку визначається багатьма чинниками, єдиної класифікації яких не існує. Обираючи банк для вкладу коштів, отримати кредит чи іншу банківську послугу, необхідно, перш за все поцікавитися акціонерами банку, проглянути його фінансові показники. Саме Національний банк України є головним регулятором при оцінюванні надійності банків. Завдяки запровадженню нормативно-правовим актам, нормам та нормативам забезпечується ліквідність банківської діяльності.

Також при виборі надійного банку рекомендовано ознайомитися із про дотримання нормативів НБУ, порівнюючи дані обраного банку із середнім значенням по системі, перевірити рейтинг банку на сайтах рейтингових агентств, перевірити наскільки «відкритим» є даний банк – чи регулярно він повідомляє показники своєї діяльності.

Висновки: Отже, для вибору надійного банку клієнту необхідно враховувати як зовнішні (котрі пов'язані із загальним економічним та політичним станом в країні), так і внутрішні фактори (ендогенні) – котрі пов'язані з діяльністю всередині установи. Для того, щоб вибрати банк для розрахунково-касового обслуговування або для отримання кредиту, споживача повинна цікавити не надійність банку, а його цінова пропозиція і зручність користування його послугами. Надійність банку як здатність розрахуватися за своїми зобов'язаннями повинна цікавити вкладників і інвесторів. Перш ніж обрати банківську установу, варто проаналізувати її показники діяльності, співставляючи їх із середніми показниками по усіх банках. Результати своїх досліджень варто порівняти з даними рейтингових агентств. переглянути звіти та динаміку показників.

Список літератури:

1. Мстоян К. В. Надійність банку: сутність, складові та фактори впливу [Електронний ресурс] / Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1142>
2. Офіційний сайт Національного банку України. Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
3. Данильченко Н.В. Аналіз чинників, що визначають надійність банку / Н.В. Данильченко // Національний університет «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – 564 с. – С. 446-449.
4. Матійчук Л. Особливості статистичного оцінювання надійності банківських установ // Економічний аналіз. – 2010. – № 5. – С. 133-136.
5. Ткаченко Т.В. Оцінювання надійності банків під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів [Текст] / Т.В. Ткаченко // Проблеми розвитку фінансової системи України в умовах глобалізації. – Сімферополь, 2013. – С. 120.
6. Матійчук Л.П. Особливості статистичного оцінювання надійності банківських установ [Текст] / Л. Матійчук // Економічний аналіз. – 2010. – № 5. – С. 133-136.
7. Матичак Т. Як оцінити надійність банківської установи / Т. Матичак // Фінансовий ринок України. 2012. № 4. – С. 38-39.

Карасьова З.Н., Колесниченко А.И.

Харьковский институт банковского дела
Университета банковского дела Национального банка Украины

КАК ВЫБРАТЬ НАДЕЖНОЕ БАНКОВСКОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ?

Аннотация

В статье определено понятие «надежность банка». Рассмотрено влияние внешних и внутренних факторов при оценке надежности банков. Автор выделяет и исследует ряд факторов, определяющих надежность банка, и объясняет механизм их влияния. Предложенные варианты избрания банка по категориям акционеров и показателям деятельности. Исследованы методы для оценки надежности банковского учреждения.

Ключевые слова: внешние и внутренние факторы, методы оценки надежности банка, надежность банковского учреждения, оценки надежности банка, показатели деятельности.

Karaseva Z.N., Kolisnychenko A.I.
 Kharkiv Institute of Banking
 of University of Banking of the National Bank of Ukraine

HOW TO CHOOSE RELIABLE BANKING INSTITUTIONS?

Summary

The article defines the concept of «soundness of the bank.» The influence of external and internal factors in assessing the reliability of banks. The author identifies and examines a number of factors that determine the reliability of the bank, and explains the mechanism of their influence. The variants election bank shareholders by category and performance indicators. Methods to assess the reliability of the banking institution.

Keywords: external and internal factors, methods of evaluating the reliability of bank soundness of the banking institutions, assessing the reliability of bank performance.

УДК 339.138:658.821

ХАРАКТЕРИСТИКА ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ І ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ

Каташинська М.О.

Одеський національний політехнічний університет

У статті представлена характеристика виробництва та реалізації товарів ірраціонального попиту, соціально небезпечних та шкідливих – алкогольних напоїв та тютюнових виробів – для отримання бази для розробки заходів протидіючого та конверсійного маркетингу підприємств, що виробляють та продають ці товари. Дані визначення алкогольних напоїв, тютюнових виробів. Проаналізована динаміка виробництва та продажів алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Проаналізовані індекси фізичного обсягу товарообігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів в Україні. Стисло проаналізований ринок алкогольних напоїв та тютюнових виробів в Україні.

Ключові слова: алкогольні напої, тютюнові вироби, товари ірраціонального попиту, виробництво та реалізація алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. До товарів ірраціонального попиту – соціально небезпечних та шкідливих товарів – належать декілька груп товарів. Об'єктом дослідження роботи виступають алкогольні напої та тютюнові вироби. Для виявлення особливостей споживання цих груп товарів ірраціонального попиту необхідно надати характеристику самим групам товарів, властивостям виробництва та реалізації алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Ці особливості доцільно використовувати в процесі розробки комплексу протидіючого маркетингу підприємств, що виробляють дані товари.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на які посилається автор. Впровадження соціально-етичного маркетингу на ринку алкогольних напоїв та тютюнових виробів є складною проблемою, оскільки передбачає застосування заходів протидіючого маркетингу з боку держави та суспільства, спрямованих на зниження попиту на надмірне споживання алкоголю та тютюнових виробів населенням та соціально-етичних заходів у виробництві та просуванні продукції на даний ринок виробниками, які мають підвищувати їх соціальну відповідальність, формувати позитивну репутацію та не знижувати економічні показники їхньої діяльності. Проблемним питанням управління маркетингом на підприємствах і пов'язаним з цим конкретним прикладним аспектам присвячені дослідження таких зарубіжних авторів як Д.І.Акімов, Т. Амблер, А.Н. Асул, М.В. Бікеєв, В.Е. Гордін, П. Друкер, В. Зомбарт, Ф. Котлер, Ж.-Ж. Ламбен, Т. Левіт, В.М. Мелиховський,

В.Н. Мінін, М. Портер, Д. Рокфеллер, М. Фрідмен, В.Д. Шкардун, а також вітчизняних вчених, зокрема, Н.В. Бутенко, О.І. Лабурицевої, Т.О. Примак, А.В. Федорченко, Л.Т. Шевчук та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Для розробки заходів протидіючого та конверсійного маркетингу підприємств, що виробляють алкогольні напої та тютюнові вироби необхідні результати досліджень, в тому числі і характеристики виробництва та реалізації цих товарів. Доцільність такої характеристики обумовила актуальність досліджень даної статті.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Надати характеристику процесам виробництва та реалізації алкогольних напоїв та тютюнових виробів в Україні для обґрунтування розробки заходів протидіючого та конверсійного маркетингу підприємств, що виробляють ці товари.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Алкогольні напої та тютюнові вироби як товари ірраціонального попиту мають декілька схожих особливостей та характеристик, а також виступають об'єктом спільного впливу заходів протидіючого маркетингу. Згідно з результатами досліджень експертів за 30 років (1980-2010 рр.) щодо споживання алкогольних напоїв та тютюнових виробів, подорожчання тютюнової продукції й політика заборони тютюнопаління в громадських місцях, кафе та ресторанах у США привели до того, що американці стали менше пити: після введення заборони на паління в громадських місцях і підвищення ціни тютюнової продукції на 20%, споживання пива зменшилося на 4%, інших видів алкоголю на 11% [1].